

Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 15. studenoga 2015.

Studija slučaja u komparativnoj politici

NIKOLINA JOŽANC

Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Sažetak

Paradoksalan status studije slučaja u društvenim znanostima posebice je izražen u komparativnoj politici, gdje se teorijska relevantnost studije slučaja redovito podcjenjuje unatoč brojnim empirijskim istraživanjima koja se njome koriste. Rad stoga analizira uvjete pod kojima se studija jednog slučaja može definirati kao metoda komparativne politike te njezine prednosti i nedostatke u izgradnji teorije u komparativnoj politici. U prvom se dijelu nastoje razjasniti definicijski prijepori koji dovode do neopravdanog odbacivanja studije slučaja kao komparativne metode. Drugi dio rada detaljnije razmatra potencijalan doprinos studije slučaja u ostvarivanju specifičnih ciljeva komparativnog istraživanja. Rasprava u oba dijela argumentira u korist pozitivnog vrednovanja studije slučaja kao legitodne metode komparativne politike.

Glavne riječi: studija slučaja, komparativna politika, kvalitativne metode, ciljevi istraživanja, izgradnja teorije

Uvod – paradoksalan status studije slučaja

Studija slučaja zauzima posebno, svojevrsno paradoksalno mjesto u metodologiji društvenih znanosti. Ta se paradoksalnost očituje u podcjenjivanju relevantnosti studije slučaja za dobivanje teorijski relevantnih spoznaja o predmetu studije uz istovremeno zadržavanje vodećeg statusa s obzirom na brojnost empirijskih istraživanja koja se njome koriste. Taj spoj učestalog korištenja takvih studija u društvenim znanostima te u isti mah njihovog obezvjeđivanja kao neteorijskih metoda istraživanja postao je do te mjere uvriježen da većina autora koja metodološki razmatra studiju slučaja uobičajeno posvećuje uvodni dio, posebni odjeljak ili čak cijelo poglavlje navedenom fenomenu.

Tako Gerring (2007a: 6-8) naglašava kako unatoč tome što se znatan dio našeg znanja o empirijskom svijetu generira studijama slučaja te one čine velik dio produkcije društvenih znanosti, te vrste studija opstaju u “začudnome metodološkom

limbu”. Regularna metodološka pravila, smatra se, za studiju slučaja ne vrijede, a dojam o njezinom postupku nije se u većoj mjeri izmijenio od onoga što je još 1934. godine ustvrdio Willard Waller – kako je studija slučaja više nalik na umjetničko nego na znanstveno djelo.

Slično tome, Eckstein (1975: 79, 80) primjećuje: “Čini se kako je razmjer u kojem se u području političke znanosti provode određene vrste studija slab indikator njihove percipirane koristi za izgradnju teorije. Tip studije koji se najčešće koristi jest intenzivna studija individualnih slučajeva”, no “ta brojnost studija slučaja nije povezana ni s kakvom percepcijom da su one naročito koristan način postizanja teorijskog razumijevanja predmeta političke studije. Taj se paradoks može objasniti stavom kako politolozi baš i ne cijene izgradnju teorije. Nema sumnje da to vrijedi za mnoge od njih. Međutim, danas je tomu tako mnogo manje nego prije, a broj ili udio studija slučaja u području nije se značajno smanjio.”

Yin (2007: 5) svoje djelo također započinje konstatirajući paradoksalan status studije slučaja koju se “dugo stigmatiziralo kao slabiju sestru među metodama društvenih znanosti. Za istraživače koji se koriste studijama slučaja smatra se kako time degradiraju svoje akademske discipline... Istodobno, utješno je iskustvo da se, unatoč stereotipu o studiji slučaja kao slaboj metodi, ona nastavlja uvelike primjenjivati u društvenoznanstvenom istraživanju – kako u tradicionalnim disciplinama (psihologiji, sociologiji, politologiji, antropologiji, povijesti i ekonomiji) tako i u praktično orijentiranim područjima kao što su prostorno planiranje, javna uprava, javna politika, znanost o upravljanju, socijalni rad i obrazovanje... Sve to pokazuje očit paradoks: ako metoda studije slučaja ima ozbiljne slabosti, zašto se istraživači nastavljaju koristiti njome?”

Ti nam navodi pokazuju da je paradoks prisutan veoma dugo te je, čini se, uspio preživjeti velike metodološke promjene i novine u posljednjih pedesetak godina, uključujući i uspon statističkih metoda i formalnih modela u društvenim znanostima te metodološki sve osvještenije i razrađenije uporabe studije slučaja u empirijskim istraživanjima. Kako pokazuju George i Bennet (2007: 3), sa sve većim brojem istraživanja koja koriste statističke i formalne modele, u šezdesetim i sedamdesetim godinama 20. stoljeća udio je studija slučaja u objavljenim radovima opao. Primjer vodećeg politološkog časopisa *American Political Science Review* zorno predočuje tu činjenicu: između 1965. i 1975. godine udio članaka koji se koriste statističkim metodama porastao je s 40% na preko 70%, udio onih koji se koriste formalnim modelima s 0% na preko 40%, a udio studija slučaja smanjio se s preko 70% na manje od 10%, pri čemu oko 20% članaka kombinira više od jedne metode (*ibid.*). Istodobno, metode su studije slučaja postale sve sofisticiranije, čime se sustavno razgrađuje teza o “neznanstvenom” i “ateorijskom” karak-

teru studije slučaja. Studija je slučaja svakako jedna od najstarijih vrsta studija, ali možda je upravo zbog toga, tvrde George i Bennet (*ibid.*: 5), sistematska razrada metoda studije slučaja za kumulativni razvoj društvenoznanstvenih teorija relativno nov fenomen – tek je u proteklih nekoliko desetljeća u tijeku formalizacija i kodifikacija tih metoda te osvještavanje njihovih prednosti i nedostataka u odnosu na statističke i formalne modele. Bennet i Elman (2006: 455-456) primjećuju kako je od sredine sedamdesetih do sredine devedesetih godina prošlog stoljeća silabusima predmeta o kvalitativnim metodama dominirala tek nekolicina standardnih autora, dok je od sredine devedesetih cijeli niz radova rezultirao novim kanonom u kvalitativnim metodama. Sukladno tom razvoju došlo je i do svojevrsne renesanse studije slučaja, čak i u onim disciplinama – poput (političke) ekonomije – koje im tradicionalno nisu bile naklonjene (Gerring, 2007a: 2).

To se pokazuje osobito važnim jer paradoks ostaje relevantan neovisno o tome usredotočuju li se autori na šire polje društvenih znanosti ili pak na uže područje politologije i pojedinih njezinih poddisciplina, uključujući i komparativnu politiku. Naime, ako je studija slučaja nerijetko omalovažavana kao ona koja slabo pridonosi formulaciji teorijski uopćenih spoznaja o predmetu istraživanja, njezin status unutar komparativnih metoda u još je većoj mjeri upitan. Komparacija po definiciji uključuje uspostavljanje relacijskog odnosa spram nečeg drugog, a intuitivno nam razumijevanje govori da utvrđivanje sličnosti i razlika zahtijeva najmanje dva slučaja za analizu. Kako je komparativna politika jedina poddisciplina političke znanosti koja u svom nazivu nosi metodološku, a ne predmetnu odrednicu (Lijphart, 1971: 682), studija se jednog slučaja čini suspektnim i potencijalno nelegitimnim izborom unutar navedene poddiscipline.

Ti su prijepori razlog zbog kojih ću, preispitivanjem uvriježenih metodoloških pristupa studiji slučaja, u ovom radu nastojati obraniti studiju jednog slučaja kao legitimnu vrstu studije unutar komparativne politike. Prvi će se dio posvetiti problemu definicije studije slučaja, s posebnim osvrtom na implikacije koje različiti pristupi njezinom definiranju imaju na shvaćanje studije jednog slučaja kao komparativne metode. Drugi će dio šire razmotriti prednosti i nedostatke studije slučaja u istraživanju kojemu je cilj formulacija teorijski relevantnih spoznaja o empirijskom svijetu te uže razmotriti uvjete pod kojima je studija jednog slučaja pogodna za ostvarivanje specifičnih ciljeva komparativnog istraživanja. Rezimirajući argumente iznesene u tekstu, zaključak će uputiti na reevaluaciju uloge studije slučaja i revalorizaciju njezinog statusa u komparativnoj politici.

1. Što je studija slučaja? Definijski prijepori i status studije slučaja kao komparativne metode

Osim neslaganja o njezinom doprinosu kumulativnom razvoju teorije, predmet je prijepora i sama definicija studije slučaja, njezino razlikovanje od ostalih vrsta studija te diskutabilan status unutar metoda komparativne politike. Kao što ćemo vidjeti u raspravi koja slijedi, upravo definijski prijepori imaju velik utjecaj na razumijevanje studije slučaja kao komparativne metode i njezinog doprinosa izgradnji teorije.

Studija slučaja često se definira kao studija malog broja slučajeva ili jednog slučaja u opreci sa studijama velikog broja slučajeva. Pri tome, s obzirom na to da ih različiti autori različito upotrebljavaju, termini ostaju donekle ambivalentni. Primjerice, Eckstein (1975: 86) studiju slučaja suprotstavlja komparativnim studijama koje koriste velik broj slučajeva: “Interesirat će nas korisnost studija slučaja... kako po sebi, tako i u određenoj mjeri u usporedbi s komparativnim (n = mnogo) studijama”. Lijphart pak (1971: 682) komparativnu metodu definira u opreci kako prema studijama velikog broja slučajeva tako i prema studijama (jednog) slučaja: “Komparativna je metoda ovdje definirana kao jedna od temeljnih metoda – ostale su eksperimentalna, statistička i studija slučaja – kojom se uspostavljaju općenite empirijske postavke”. Bez obzira na različitu terminologiju, ono što je zajedničko dvojici autora jest ograničavanje studije slučaja na studiju jednog slučaja kao i implikacija o studiji slučaja kao nekomparativnoj metodi. Obje postavke, međutim, mogu biti dovedene u pitanje. Yin (2007: 25) tako inzistira na tome da studija slučaja obuhvaća i studije jednog slučaja i studije više slučajeva te da su one “zapravo samo dvije inačice u dizajnu studije slučaja”. S obzirom na sve veći konsenzus istraživača o tome da je najsigurniji način formiranja općenitih postavki kombinacija analize pojedinih slučajeva (*within-case analysis*) i komparacije više slučajeva (*cross-case analysis*), sličan stav zastupaju i George i Bennet (2007: 18): “Mi definiramo metodu studije slučaja kao onu koja uključuje i analizu jednog slučaja i komparaciju malog broja slučajeva”. Dok je ovaj rad bliži stajalištu posljednje dvojice autora, on još uvijek ne otklanja dvije problematične postavke. Prvo, kao što primjećuju George i Bennet (*ibid.*: 17), definiranje studija slučaja u jednostavnoj opreci spram studija velikog broja slučajeva implicira kako je broj slučajeva najvažnije razlikovno obilježje dviju vrsta studija. Iako samo po sebi to ne bi trebalo biti problematično, u kulturi koja veće uvijek izjednačuje s boljim na taj se način iznova uspostavlja inferiornost metode studije slučaja. Tako i sam Lijphart (1971: 684), u isto vrijeme dok zagovara komparativnu metodu – u smislu studije malog broja slučajeva – kao ravnopravnu ostalim metodama u društvenim znanostima, pretpostavlja kako se njome koristimo samo ako je broj slučajeva kojim raspoložemo premali da bi dopustio statističku analizu. Druga je problematična postavka takvog razlikovanja ta što se

njome ne rješava posebno pitanje pripada li studija jednog slučaja metodama komparativne politike. George i Bennet (2007: 153), čini se, impliciraju kako je komparacija moguća samo u studiji više slučajeva, dok se kod pojedinog slučaja koristimo drugim oblicima analize: “Metode analize unutar slučaja – podudarnosti (*congruence*) i utvrđivanje tijeka procesa (*process-tracing*) – mogu služiti kao alternative i dodatak komparativnim metodama”. Međutim, bliže je istini kako ni Yin ni George i Bennet, vjerojatno zbog različitog disciplinarnog fokusa, ne posvećuju preveliku pozornost tom pitanju. S obzirom na to da važnost odgovora na to pitanje za ovaj rad nije samo u pedantnoj kategorizaciji pojedinih metoda, njemu ćemo se dodatno posvetiti nakon što razmotrimo ostale definicijske nejasnoće.

Usko povezano s prethodnim razlikovanjem prema broju slučajeva, studija se slučaja često definira kako kvalitativna metoda i, kao takva, suprotna kvantitativnim metodama istraživanja. Gerring (2007a: 29) navodi primjer Franklina Giddingsa koji je još 1924. tu distinkciju sažeo riječima: “U jednoj pratimo distribuciju pojedine osobine, značajke, obrasca ili drugog fenomena onoliko široko koliko nam to mogućnosti dopuštaju. U drugoj najpotpunije što možemo utvrđujemo broj i raznolikost osobina, značajki, obrazaca i sličnoga, objedinjenih u pojedinačnom primjeru. Prva od tih procedura je dugo bila poznata kao statistička metoda... Druga procedura je gotovo jednako dugo poznata kao metoda studije slučaja.” Dakle, za razliku od studija velikog broja slučajeva koje se služe statističkim, kvantitativnim metodama, studiju slučaja, smatra se, odlikuju kvalitativne metode ili se ona s njima potpuno ili djelomično izjednačuje. George i Bennet (2007: 18-19) oprimjeruju takvo stajalište definirajući studiju slučaja kao podskup kvalitativnih metoda koje su, nasuprot onima iz postmodernističke i interpretativne tradicije, ukorijenjene u pozitivističkom pristupu filozofiji znanosti. Kolegij koji Bennet drži na doktorskom studiju Sveučilišta Georgetown možda je još indikativniji za to stajalište. Naime, kolegij nosi naziv Kvalitativne metode istraživanja i sadržajno je gotovo u cijelosti posvećen studiji slučaja. Definiranje studije slučaja na temelju dihotomije kvantitativnih i kvalitativnih metoda često je povezano s dvjema dodatnim implikacijama. Prva implikacija tiče se uobičajenog povezivanja kvantitativnih s pozitivističkim, a kvalitativnih s interpretativnim epistemološkim pristupima. Kao što primjećuje Yin (2007: 26), neki istraživači “ne razlikuju kvantitativno od kvalitativnog istraživanja prema vrsti podataka, nego prema posve drukčijim filozofskim uvjerenjima”. Premda George i Bennet (2007: 18-19; 127-149) prilično jasno razgraničavaju svoju epistemološku poziciju u odnosu prema interpretativnim pristupima, takva definicija ipak je ukorijenjena, a posljedica je povezivanje studije slučaja upravo s tim pristupima. Mogući su uzroci takve ukorijenjenosti u činjenici da su političkom znanosti dugo dominirale one vrste studija slučaja koje Eckstein (1975: 96-99) naziva konfigurativno-ideografskima. U onoj mjeri u kojoj su povezane sa specifičnom

epistemološkom pozicijom, njihove su pretpostavke sljedeće: a) studija osoba i kolektiviteta ne može rezultirati predviđanjima, nego “razumijevanjem”; b) da bi se nešto “razumjelo”, krucijalne su subjektivne vrijednosti i načini spoznavanja koji se opiru kvantifikaciji; c) svaki je subjekt, individualan ili kolektivan, jedinstven te poopćavanja, ako su i moguća, mogu biti izvedena jedino na razini samog subjekta; d) cjelina je izgubljena ili barem okrnjena apstrakcijom i analizom, tj. svođenjem subjekta na nekoliko značajki i traženjem relacija među njima (Holt, 1962: 388-397, prema Eckstein, 1975: 97). Taj pristup, premda legitiman i uobičajen u filozofiji znanosti, uvelike je odgovoran za nemilost u kojoj se našla studija slučaja. Teorija podrazumijeva generalizaciju i uspostavljanje regularnosti – uopćavanje preko granica konkretnog slučaja. Interpretativni pristupi studiji slučaja stoga idu na ruku onim kritičarima koji tvrde da spoznaje dobivene njima ne doprinose teorijskom znanju. To je još više tako ako o studiji slučaja želimo govoriti kao o komparativnoj metodi – naglasak na jedinstvenosti svakog slučaja u načelu onemogućuje usporedbu. Druga implikacija izjednačavanja studije slučaja i kvalitativnih metoda jest definiranje studije slučaja na osnovi pojedinih specifičnih metoda prikupljanja podataka – terenskih istraživanja, etnografskih i historiografskih metoda, promatranja sa sudjelovanjem, dubinskih intervjuja, obrada teksta i sl. Nastojanja interpretativnih pristupa za postizanjem holističkog razumijevanja i sveobuhvatnih opisa dodatno potiče takvo definiranje jer se smatra kako se ta nastojanja mogu postići upravo navedenim metodama.

Sve veći broj autora dovodi u pitanje logički slijed koji povezuje studiju slučaja s kvalitativnim metodama, interpretativnim pristupima i specifičnim metodama prikupljanja podataka. Gerring (2007a: 29) tako naglašava da distinkcija kvalitativnih i kvantitativnih metoda nije intrinzična za definiranje studije slučaja. Po Gerringu (*ibid.*: 33), razlog čestog izjednačavanja studije slučaja s kvalitativnim metodama jest, naime, u tome što je istinita suprotna tvrdnja – studije koje nisu studije slučaja po definiciji jesu kvantitativne. Analiza velikog broja slučajeva nužno zahtjeva redukciju određenog fenomena na manji broj dimenzija ako iz njih želimo izvući ikakav smisleni zaključak: “Ne može se istražiti 1000 slučajeva svaki za sebe (dakle, detaljno)” (*ibid.*).¹ Međutim, ako su studije velikog broja slučaja po definiciji kvantitativne, to studiju slučaja ne čini automatski kvalitativnom metodom. Studija slučaja jest fokusirana na jednu, relativno zaokruženu jedinicu, ali to ne znači da se unutar slučaja ne može koristiti velik broj opažanja. Mogući uzrok takve pretpostavke jest učestalo navođenje Ecksteinove (1975: 85) definicije slučaja kao “fenomena kod kojeg bilježimo i interpretiramo samo jednu mjeru za svaku relevantnu varijablu”. Takva se definicija studije slučaja, međutim, u društvenim

¹ Kao i svugdje, i ovdje postoje iznimke, primjerice, Finer (1997) ili pak Rueschemeyer, Stephens i Stephens (1992).

znanostima sve više odbacuje. Štoviše, George i Bennet (2007: 17, bilj. 29) tvrde kako i sam Eckstein, unatoč svojoj restriktivnoj definiciji, predviđa korištenje višestrukih opažanja za svaki pojedini slučaj. Kao što primjećuje Gerring (2007a: 29), iz toga slijedi da “broj opažanja korištenih u studiji slučaja može biti i mali i velik te se, posljedično, može evaluirati na kvalitativan ili kvantitativan način”. Bez obzira na konfuziju u upotrebi njegove definicije, ni Eckstein ne odbacuje takvu mogućnost. Studija slučaja, po Ecksteinu (1975: 83), ne mora značiti holističku studiju ni odbacivanje pokušaja pronalaženja relacije među unaprijed odabranim varijablama. S druge strane, Yin (2007: 24) svojom definicijom studije slučaja kao empirijskog istraživanja koje “proučava suvremeni fenomen unutar njegovog stvarnog životnog konteksta, posebno kada granice između fenomena i konteksta nisu očite”, u određenoj mjeri implicira holistički pristup. Međutim, to ni za njega ne znači kako se studije slučaja ne mogu “zasnivati na bilo kojoj mješavini kvantitativnih i kvalitativnih podataka” (*ibid.*: 26). Odnos studije slučaja i kvalitativnih metoda ispravnije je okarakterizirati kao tendencijsko nego kao definicijsko preklapanje (Eckstein, 1975: 83; Gerring, 2007a: 33).

Ako studija slučaja nije određena – ili makar definicijski nije određena – kao kvalitativna metoda, ona se još manje može odrediti putem konkretnih metoda prikupljanja i obrade podataka ili pak pojedinih epistemoloških pristupa. Tako Yin (2007: 25) promptno odbacuje izjednačavanje studije slučaja s etnografskim istraživanjima, posebice onima koja su usmjerena na zadovoljavanje specifičnih uvjeta primjene izravnog, detaljnog promatranja te svjesnog izbjegavanja određenog teoretskog modela. Nasuprot tome, Yin (*ibid.*: 26) tvrdi: “Etnografsko istraživanje ne dovodi uvijek do studija slučaja niti su studije slučaja ograničene na ta dva uvjeta”. Isto tako, “studije slučaja ne moraju uvijek uključivati izravna, detaljna promatranja kao izvor podataka” (*ibid.*). Čak i George i Bennet (2007) – iako izrijekom definiraju studiju slučaja kao kvalitativnu metodu te prilično detaljno razlažu pojedine, za studiju slučaja karakteristične metode poput utvrđivanja tijeka procesa (*process-tracing*) i podudarnosti (*congruence*) – nisu skloni reducirati studiju slučaja na neku od tih metoda. Gerring (2007a: 18) s pravom primjećuje: “Ne može se studiju slučaja supstituirati s kvalitativnim, etnografskim, utvrđivanjem tijeka procesa (*process-tracing*), holističkim, naturalističkim, difuznim ili triangulacijom bez dojma da je u takvom prijevodu nešto izgubljeno”. Štoviše, ako se razumiju i primijene na način koji dopušta “idiosinkrazije u prikupljanju i prezentaciji dokaza” (Eckstein, 1975: 98), pojedine od tih metoda rezultiraju studijama koje ne samo da onemogućavaju zaključivanje koje premašuje granice danog slučaja već i slabo mogu poslužiti kao sekundarni izvori za istraživanje koje smjera kompilaciji usporedivih podataka za veći broj slučajeva. Ako prihvatimo argument da studija slučaja nije istovjetna s navedenim metodama, pa čak ni nužno vezana uz njih, ona je mno-

go nepodložnija kritici da nije pogodna za izgradnju teorije. Naime, većina takvih kritika formulirana je ponajprije protiv pojedinih od tih metoda, a tek posredno protiv same studije slučaja.

Isto se, pa i u većoj mjeri, odnosi na epistemološke temelje studije slučaja. Kako primjećuje Eckstein (*ibid.*), problem (konfigurativno-ideografskih) studija slučaja nije u tome što ne rezultiraju poopćivim zaključcima, već u tome što pojedini autori posve negiraju tu mogućnost. Studiju slučaja, međutim, zagovaraju istraživači s posve različitih epistemoloških pozicija, a pitanje je i koliko je opravdano oštro razlikovanje između pozitivističkih (nomotetičkih) i interpretativnih (ideografskih) pristupa (Holt, 1962, prema Eckstein, 1975: 98). George i Bennet (2007: 18), primjerice, jasno razlikuju svoj, relativno pozitivistički, pristup studiji slučaja od postmodernističkih, interpretativnih pristupa. Međutim, protive se i tome da se studiji slučaja nameću metodološka pravila koja su izvedena iz statističkih istraživanja i stoga su prikladna samo za njih, kao što su to u svom poznatom djelu *Designing Social Inquiry* pokušali King, Keohane i Verba (1994). Napori Kinga, Keohanea i Verbe usmjereni na poboljšanje kvalitativnih metoda sastojali su se uglavnom od usvajanja i prilagođavanja pravila uobičajenih u kvantitativnim istraživanjima te počivali na prešutnoj pretpostavci o njihovoj metodološkoj superiornosti (Mahoney, 2010). Slično Mahoneyu, George i Bennet (2007: 10-16) tvrde kako je teza te skupine autora da se kvantitativne i kvalitativne metode razlikuju samo prema stilu, a ne i prema logici zaključivanja, u isti mah i hvalevrijedna i problematična. S obzirom na dugotrajno podcjenjivanje kvalitativnih metoda u društvenim znanostima, hvalevrijednom ju čini opravdan pokušaj njihova postavljanja u ravnopravan položaj s kvantitativnim metodama.² S druge strane, argumenti koje iznose u prilog takvoj tezi problematični su zbog više razloga. George i Bennet (*ibid.*: 11) slažu se s općenitijom tvrdnjom kako obje vrste metoda slijede neke od standardnih metodoloških naputaka i smjeraju “izvođenju takvih implikacija iz alternativnih teorija koje su podložne testiranju, testiranju tih implikacija na dokazima, bilo kvantitativnim bilo podacima prikupljenim studijom slučaja, te modificiranju teorija ili njihove pouzdanosti u skladu s dobivenim rezultatima”. Međutim, autori s pravom kritiziraju Kinga, Keohanea i Verbu zbog toga što previše lako pretpostavljaju da istovjetna logika zaključivanja za obje vrste metoda podrazumijeva da će konkretna epistemološka i metodološka pravila koja razvijaju u raspravi o kvantitativnim metodama automatski važiti i za kvalitativne metode (*ibid.*). U epistemološkom

² Obje skupine autora djelomično ili potpuno izjednačuju studiju slučaja s kvalitativnim metodama. Iako je prethodno argumentirano protiv takvog izjednačavanja kako bi se izložila razlika u njihovim epistemološkim i metodološkim pristupima, na ovom se mjestu koristi terminologija samih autora uz napomenu kako većina izrečenog o kvalitativnim metodama vrijedi i za studiju slučaja.

smislu, preferiranje uzročnih učinaka nasuprot uzročnim mehanizmima u teorijskom objašnjavanju, gotovo isključivi naglasak na testiranju hipoteza nauštrb ostalih aspekata izgradnje teorije te zanemarivanje uzročne kompleksnosti neke su od tipičnih boljki njihova pristupa koje vode podcjenjivanju kvalitativnih metoda. Na nivou metodologije, sličnom učinku vode njihovi kriteriji selekcije slučajeva, posebice naglašavanje selekcijske pristranosti onih dizajna istraživanja gdje ne postoji varijacija ovisne varijable, zatim isticanje korisnosti povećavanja broja opažanja za testiranje teorije i tretiranje metode utvrđivanja tijeka procesa (*process-tracing*) kao samo još jednog načina za postizanje većeg broja opažanja te, napokon, a to je ovom radu i najvažnije, nevelika vrijednost koju pripisuju studiji jednog slučaja. Neki od prigovora koje iznose George i Bennet značajni su za poimanje uloge studije slučaja u izgradnji teorije i njima ću se posvetiti u sljedećem odjeljku. Ovdje ću se samo osvrnuti na njihovu kritiku tretmana studije jednog slučaja u radu Kinga, Keohanea i Verbe, s obzirom da smatram kako ona proizlazi iz definicijskih nesporezuma. Naime, King, Keohane i Verba (1994: 209-212) svoju skeptičnost o vrijednosti studije jednog slučaja temelje na Ecksteinovoj definiciji slučaja kao “fenomena kod kojeg bilježimo i interpretiramo samo jednu mjeru za svaku relevantnu varijablu”. To umnogome otupljuje kritičku oštricu Georgea i Benneta, koji takvu definiciju, kako sam prethodno pokazala, i sami odbacuju. Ako studija jednog slučaja nije ograničena na jedno opažanje, evaluacija njezine vrijednosti za Kinga, Keohanea i Verbu (*ibid.*: 208) bitno se mijenja: “Ipak, s obzirom da jedan slučaj može sadržavati mnogo potencijalnih opažanja, pesimizam je zapravo neopravdan”. King, Keohane i Verba (*ibid.*) pritom savjetuju komparaciju unutar samog slučaja: “Istraživač mora ispitati makar mali broj opažanja unutar ‘slučajeva’ i komparirati ih”, čime ne odbacuju ulogu studije slučaja kao metode komparativne politike. Cilj ovog rada nije detaljna eksplikacija epistemoloških temelja studije slučaja. Na ovome mjestu dovoljno je bilo primijetiti kako razlika između interpretativnih i pozitivističkih pristupa nije toliko oštra i neprobojna kao što to zastupnici i jednih i drugih pristupa često naglašavaju te kako su i između “tvrđih” (primjerice, King, Keohane i Verba, 1994) i “mekših” (primjerice, George i Bennet, 2007) pozitivista neka neslaganja neopravdana. Prethodna rasprava pokazala nam je da se relevantnost studije slučaja za izgradnju teorije može zastupati iz posve različitih epistemoloških pristupa i da se studija slučaja ne može definicijski odrediti pozivanjem na te pristupe.

Ako studiju slučaja ne možemo definirati s obzirom na broj slučajeva ili opažanja, izjednačiti je s kvalitativnim ili s pojedinim specifičnim metodama prikupljanja podataka kao ni ograničiti s obzirom na epistemološki pristup istraživača, što je to što studiju slučaja čini specifičnom znanstvenom i komparativnom metodom? Gerring (2004: 342; 2007a: 19-20, 33) tvrdi kako definicijska odrednica studije slučaja jest “istraživanje jedne, relativno zaokružene jedinice čija je svrha razumi-

jevanje šire kategorije (sličnih) jedinica”, pri čemu se slučaj odnosi na “prostorno ograničen fenomen (jedinicu) promatran u jednoj točki u vremenu ili kroz određeno razdoblje”. George i Bennet (2007: 17-18) na sličan način definiraju slučaj kao primjer određene kategorije pojava – fenomena od istraživačkog interesa – koje istražujemo sa svrhom razvijanja teorije o uzrocima sličnosti i razlika među primjerima te pojave. Iz toga slijedi kako “slučaj ne predstavlja određeni povijesni događaj po sebi, već precizno definiran aspekt tog događaja...” te “pitanja poput ‘O kakvom se slučaju ovdje radi?’ i ‘Predstavlja li ovaj događaj naznačeni fenomen?’ čine integralan aspekt selekcije slučaja te dizajna i implementacije istraživanja tih slučajeva” (*ibid.*: 18). Primjerice, kubanska kriza može poslužiti kao povijesni primjer za različite kategorije pojava: strategije odvrćanja, diplomaciju uz prijetnju uporabe sile, upravljanje krizama itd. (*ibid.*). Obje definicije, i Gerringova i Georgeova i Bennetova, uzimaju studiju slučaja kao istraživanje određenog društvenog fenomena na temelju slučaja kao pojedinog primjera tog fenomena, čime ističu ulogu studije slučaja u generiranju poopćivih spoznaja o empirijskom svijetu. Studija je slučaja, dakle, definicijski određena njezinim doprinosom izgradnji teorije. Landman (2008: 52-53) pak dodatno precizira uvjete pod kojima se studija jednog slučaja služi ciljevima komparativne politike: “Studija jednog slučaja smatra se komparativnom ako se služi pojmovima koji se mogu primijeniti i na druge zemlje, razvija pojmove koji se mogu primijeniti i na druge zemlje i/ili teži općenitijim zaključcima”. Pritom studija slučaja može uključivati jedan, ali i više slučajeva i tada govorimo o višestrukoj studiji slučaja. Premda broj slučajeva ne ulazi u definicijsku odrednicu, s rastom broja slučajeva fokus se studije neizostavno pomiče s individualnog slučaja na relacije među slučajevima, pa studija prestaje biti studija slučaja. Sam slučaj može sadržavati više relevantnih dimenzija (varijabli) koje su sve utemeljene na jednom ili više opažanja (Gerring, 2004: 342). Upravo postojanje većeg broja opažanja unutar samog slučaja omogućuje Gerringu (2007a: 27-33) da ne odbaci komparaciju kao metodu primjenjivu i unutar studije jednog slučaja. Pritom Gerring (2004: 343; 2007a: 28) komparaciju unutar slučaja vidi jedino na prostornoj i vremenskoj dimenziji, dok Beyme (2013: 11) uz prostornu (višesekcijsku) i longitudinalnu (viševremensku) razlikuje i funkcionalnu (višeorganizacijsku ili višeprocensnu) komparaciju kojom se mogu uspoređivati, primjerice, procesi stvaranja javnih politika u različitim sektorima ili pak različite političke ideologije na određenom području. Same metode prikupljanja i obrade podataka u studiji slučaja mogu biti i kvantitativne i kvalitativne, a ovisit će o broju usporedivih opažanja unutar slučaja (Gerring, 2007a: 35).

Kao što sam prethodno naglasila, samo definiranje studije slučaja u velikoj mjeri utječe na razumijevanje njezine uloge u izgradnji teorije te njezinog statusa kao legitimne metode komparativne politike. Prednost definicije studije slučaja

kao metode istraživanja koja na temelju jednog ili više primjera smjera općenitijim zaključcima o određenom fenomenu jest automatsko naglašavanje upravo njezine uloge u izgradnji teorije. Razumijevanje pak slučaja kao jedinice koja može sadržavati veći broj opažanja smješta studiju jednog slučaja u metode komparativne politike s obzirom na to da komparacija, uz usporedbu više slučajeva, može obuhvaćati i usporedbu opažanja unutar pojedinog slučaja. Pojediniosti njezine uloge, dakle, prednosti i nedostaci studije slučaja u razvoju teorije i u ostvarivanju specifičnih ciljeva komparativnog istraživanja, tema su sljedećeg odjeljka.

2. Izgradnja teorije u komparativnoj politici – prednosti i nedostaci studije slučaja

Mjera u kojoj određena metoda može poslužiti u testiranju konkurentskih teorija u društvenim znanostima najčešće se uzima kao primarni pokazatelj njezinog doprinosa u izgradnji teorije. King, Keohane i Verba (1994: 209-212) tako svoju kritiku studije jednog slučaja (ili, radije, studije s jednim opažanjem) izvode poglavito iz činjenice da se njome ne mogu potvrditi ili opovrgnuti postavljene hipoteze. Određene poteškoće s kojima se susreće svako znanstveno istraživanje u znatno većoj mjeri pogađaju studije s jednim opažanjem, što ih čini nepogodnim sredstvom u razvoju teorije. King, Keohane i Verba (*ibid.*: 210-211) posebno ističu tri faktora. Prvo, kompleksnost uzročnih odnosa u empirijskom svijetu rijetko omogućuje objašnjenja zasnovana na samo jednoj uzročnoj varijabli. Drugo, studije s većim brojem opažanja mogu umanjiti razmjer i posljedice nesavršenog postupka mjerenja koji se, s druge strane, za studije s jednim opažanjem može pokazati fatalnim. Konačno, studija s jednim opažanjem teško se nosi s činjenicom da su predviđanja u društvenim znanostima probabilistička, a ne deterministička. Kako smo argumentirali u prethodnom odjeljku, njihova je kritika bazirana na uvelike odbačenoj definiciji studije slučaja kao studije s jednim opažanjem. Upravo zbog toga ona se, premda je donekle opravdana, ne može uzeti kao razlog odbacivanja studije slučaja u svrhu testiranja hipoteza. Kao što ćemo pokazati u daljnjoj raspravi, studija slučaja i tu može imati legitimnu ulogu. Ono što nam je ovdje važnije jest da se njihova kritika temelji na poprilično reduciranom shvaćanju uloge znanstvenog istraživanja u razvoju teorije. Kao što Eckstein (1975: 91) ispravno primjećuje, “proces izgradnje teorije uključuje mnogo toga što prethodi testiranju i određene aktivnosti koje slijede nakon njega”. George i Bennet (2007: 12) na sličan način ističu kako je testiranje hipoteza samo jedan aspekt izgrađivanja teorije. Studije se slučaja pokazuju kao izrazito pogodne za ostale aspekte toga procesa, posebice za generiranje novih hipoteza ili istraživačkih pitanja. George i Bennet (*ibid.*) smatraju kako King, Keohane i Verba te aspekte bez puno promišljanja poperovski svrstavaju u “intuitivne”, “iracionalne” procese koji se ne mogu zahvatiti logičkom metodom. Međutim,

koliko god je za nove ideje i otkrića zaslužan neuhvatljivi kreativni moment, oni su jednako često rezultat i pažljivo razrađenog induktivnog pristupa što ga omogućuje upravo studija slučaja. Kako bismo razmotrili specifičan doprinos studije slučaja razvoju teorije, valja nam stoga razlučiti pojedine aspekte procesa izgradnje teorije te prednosti i nedostatke studije slučaja za svaki od tih aspekata.

U tu svrhu poslužiti ćemo se kombinacijom Landmanovih (2008) četiriju glavnih ciljeva komparativnog istraživanja te Ecksteinovih (1975) šest specifičnih, iako ne i međusobno isključivih opcija o ulozi studije slučaja u izgradnji teorije. Po Landmanu (2008: 12), “aktivnost kompariranja različitih zemalja danas se koncentrira na četiri glavna cilja, koji istodobno postoje i uzajamno se pojačavaju u svakoj sustavnoj komparativnoj studiji, premda se na neke stavlja jači naglasak, ovisno o težnjama znanstvenika”. Ti su ciljevi kontekstualni opis, klasifikacija, testiranje hipoteza i predviđanje. Eckstein se pak uže koncentrira na samu studiju slučaja i njezine moguće doprinose razvoju teorije te razlikuje deskripciju i intuitivno objašnjenje određenog slučaja, interpretaciju pojedinog slučaja izvedenu iz općenitijih teorijskih postavki, formuliranje istraživačkih pitanja i hipoteza, ispitivanje uvjerljivosti određenih hipoteza i, za kraj, testiranje hipoteza.³ Svaka od tih opcija povezana je s odgovarajućim tipom studije slučaja: konfigurativno-ideografskim, disciplinarno-konfigurativnim, heurističkim, sondirajućim te studijama ključnih slučajeva. Kao što možemo primijetiti, Landmanova se i Ecksteinova razmatranja u određenoj mjeri preklapaju, tim više ako uzmemo u obzir kako Landman (*ibid.*: 52-55) u posebnoj raspravi o studiji jednog slučaja kao obliku komparacije svojim ciljevima pridodaje i formulaciju hipoteza. Kombinacijom pristupa te dvojice autora u ovom ćemo odjeljku razmotriti sedam distinktivnih aspekata izgradnje teorije te prednosti i nedostatke studije slučaja za svaki od tih aspekata.

Opis

Cilj svakog, pa tako i komparativnog istraživanja jest kontekstualni opis političkog fenomena u pojedinoj zemlji ili skupini zemalja (*ibid.*: 12-13). Uloga studije jednog slučaja u detaljnom opisu određenog fenomena rijetko se dovodi u pitanje, dapače, smatra se i superiornom u odnosu na ostale vrste studija. U Ecksteinovoj (1975: 96-99) terminologiji tip studije slučaja čiji je cilj opisivanje pojava u njihovoj cjelokupnosti i dopuštanje činjenicama da bez posredovanja teorijskih koncepata govore same za sebe označava se kao konfigurativno-ideografski. Taj je tip studija u političkoj

³ Eckstein svoju raspravu o šest doprinosa studije slučaja vodi u odnosu prema komparativnim studijama većeg broja slučajeva. Dok peta opcija pretpostavlja doprinos testiranju hipoteza za koji studija slučaja može biti jednako pogodna kao i komparativna studija, posljednja, šesta opcija razmatra mjeru u kojoj studija slučaja može biti i bolje sredstvo za postizanje iste svrhe. Šesta opcija, dakle, ne navodi neki novi, specifičan doprinos, te smo nju u ovoj raspravi izostavili.

znanosti uobičajen te je dugo bio i dominantan (*ibid.*: 97), a u komparativnoj se literaturi uzima “kao nešto što čini ‘staru’... za razliku od ‘nove’ komparativne politike, čije težnje prelaze granice pukog opisivanja” (Landman, 2008: 13). Problem, dakle, nije u mogućnosti studije slučaja da pruži detaljan i kvalitetan opis političkih fenomena, kao ni u važnosti samog opisivanja u komparativnoj politici. Kao što je primijećeno, “svako sustavno istraživanje počinje dobrim opisom” (*ibid.*). Čak i Geddes (2003: 30-31), čiji pristup izgradnji teorije ne ostavlja puno mjesta studiji jednog slučaja, priznaje važnost “ekstenzivnog čitanja o mnogim zemljama kroz duga povijesna razdoblja”. Originalni pristup temi istraživanja proizlazi iz individualne i autonomne reakcije na svijet oko nas, reakcije koja se razvija s većom izloženošću informacijama o tom svijetu. Studije jednog slučaja izvrsna su baza informacija koja može poslužiti u traganju za pravilnostima i obrascima te u probnom ispitivanju uvjerljivosti određenih hipoteza (*ibid.*). Uostalom, čak i u isključivo deskriptivnim studijama implicitna ili eksplicitna komparacija često je prisutna kroz, primjerice, povlačenje usporedbi između zemlje koja se proučava i vlastite zemlje istraživača (Landman, 2008: 12-13).

Veći je problem za studiju jednog slučaja što se na nju nerijetko gleda kao na deskriptivnu po definiciji, a njezina korist svodi isključivo na informativnost koju pruža onim istraživanjima koja smjeraju višim razinama objašnjenja. Taj problem posebno pogađa njezin status kao metode komparativne politike s obzirom na to da deskriptivni tipovi studija, “strogo gledano, nisu komparativni” (*ibid.*: 53). Iz tog je razloga nužno razmotriti ulogu studije slučaja u ostalim aspektima izgradnje teorije.

Klasifikacija

Po Landmanu (*ibid.*: 13-14), klasifikacija je, kao i deskripcija, nužna komponenta sustavne komparacije, pri čemu klasifikacija predstavlja višu razinu komparacije jer omogućava da mnoštvo zasebnih entiteta – država, sustava, događaja, politika – grupiramo u jednostavnije kategorije sukladno njihovim zajedničkim obilježjima. Može se tvrditi kako sustavna komparacija nije moguća bez klasifikacije. Kao što dokazuje Sartori (1970: 1035-1036): “Usporedivost se postiže kada se dva ili više predmeta doimaju ‘dovoljno sličnima’, tj. niti su identična niti posve različita... Osnova usporedivosti ustanovljava se analizom *per genus et differentiam*, dakle, taksonomijskim postupkom. U tom kontekstu usporedivo označava nešto što pripada istom rodu, vrsti ili podvrsti – ukratko, istoj klasi.” Pritom klasifikacija može varirati od najjednostavnijih dihotomija do vrlo složenih tipologija koje u sebi spajaju više dimenzija ovisne varijable zajedno s višedimenzionalnim neovisnim varijablama (Landman, 2008: 13-14; George i Bennet, 2007: 238). Klasifikacija, premda se koristi komparacijom kako bi utvrdila što određenim fenomenima jest ili nije zajedničko, još uvijek ne vodi teorijskom zaključivanju o uzročnim odnosima među

varijablama, čak i kad sadržava velik broj ovisnih i neovisnih varijabli. George i Bennet (2007: 238-239) stoga razlikuju tipologije i tipološke teorije kod kojih su konstituirajuće karakteristike razvijene iz teorijskog okvira koji uspostavlja uzročnu povezanost ovisne i neovisnih varijabli. Unatoč tome klasifikacija je važan cilj komparativnog istraživanja jer pojednostavnjuje složenost svijeta (Landman, 2008: 14) te pomaže razvoju teorija (George i Bennet, 2007: 239).

Studije slučaja imaju distinktivnu prednost u razvijanju klasifikacija u odnosu na studije velikog broja slučajeva. Naime, kako bi povećale uzorak, klasifikacije koje razvijaju i koriste studije velikog broja slučajeva često grupiraju zajedno prilično različite slučajeve (*ibid.*: 19). Najčešći rizik s kojim se pritom suočavaju jest “konceptualno rastezanje” – proširivanje značenja određenog koncepta kako bi se postigla njegova što šira primjenjivost (Sartori, 1970: 1034-1035). Cijena takvog proširivanja jest neodređenost danog koncepta, koji postiže široku primjenjivost jedino nauštrb svoje informativnosti i preciznosti.⁴ Čak i ako izbjegnemo zamku “konceptualnog rastezanja”, studije velikog broja slučajeva teže mogu uzeti u obzir kontekstualnu specifičnost koja vodi do toga da ista opažanja u različitim zemljama mogu obuhvaćati i poprilično različite fenomene, kao i da različita opažanja mogu označavati fenomene koji su funkcionalno ekvivalentni (Blatter i Haverland, 2012: 64). Studije manjeg broja slučajeva tipično posvećuju veću pozornost pitanjima značenja i definicijskim pitanjima te ostavljaju puno više prostora za razmatranje i identificiranje karakteristika koje čine bit danog koncepta (Goertz i Mahoney, 2012: 127-132). Time studije slučaja postižu rafiniraniju uporabu koncepata i mnogo veći stupanj konceptualne validnosti (George i Bennet, 2007: 19). Također, svojom usredotočenošću na kontekstualne faktore, studije slučaja dopuštaju lakše uočavanje analitički ekvivalentnih fenomena, čak i kad su izraženi različitim nazivljem, te različitih fenomena “skrivenih” pod istim opažanjima. Iz tih razloga mnoge klasifikacije koje su u studijama velikog broja slučajeva inicijalno razvijene na visokoj razini općenitosti proširuju se i dopunjuju konceptualnim rafiniranjem koje omogućuju studije slučaja.

⁴ Dok neki autori smatraju kako između studija većeg i manjeg broja slučajeva u načelu ne postoje razlike u pristupu konceptualizaciji (primjerice, Blatter i Haverland, 2012: 63), Sartori (1970: 1036) sklonost konceptualnom rastezanju izravno pripisuje zlouporabi kvantitativnog idioma koji pitanje “što” zamjenjuje pitanjem “koliko” te konceptualizaciju promatra kao zastarjelo i nepraktično fokusiranje na svojstva i karakteristike predmeta koje odvraća pozornost s problema mjerenja. Premda Sartori (*ibid.*: 1038) podsjeća kako ne smijemo zaboraviti da “oblikovanje koncepta dolazi prije kvantifikacije”, čime nastoji uspostaviti jedinstven standard za kvalitativna i kvantitativna istraživanja, čini se kako različiti pristupi konceptualizaciji i mjerenju predstavljaju trajne značajke tih dviju vrsta istraživanja; autori poput Goertza i Mahoneya (2012: 125-173) te razlike promatraju kao odlike različitih istraživačkih kultura.

Interpretacija

Ako klasifikacija još uvijek ne znači razvoj i uporabu teorijskih konstrukata, interpretacija predstavlja postupak u kojem se određeni slučaj nastoji objasniti upravo na temelju općenito važećih teorijskih postavki. Eckstein (1975: 99-104) studije koje smjeraju interpretaciji slučaja na osnovi prethodno etablirane teorije naziva disciplinarno-konfigurativnim studijama slučaja. Takve studije, premda same nisu konstruirane kako bi potvrdile ili opovrgnule određenu hipotezu, upotrebljavaju okvire teorijskih postavki kako bi prikupile i interpretirale podatke o zadanom fenomenu. Za razliku od čiste deskripcije i konfigurativno-ideografskih tipova studija kod kojih se interpretacija, ako je ima, temelji uglavnom na intuitivnom osjećaju istraživača te izbjegava generaliziranje mimo slučaja koji se proučava, disciplinarno-konfigurativne studije koriste se upravo općenito važećim teorijama kako bi interpretirale pojedini slučaj. Ako se podaci dobiveni razmatranim slučajem opiru početnim teorijskim okvirima, disciplinarno-konfigurativne studije će i nova saznanja nastojati formulirati na osnovi općevažće hipoteze.

Uloga studije slučaja u izgradnji teorije kroz interpretaciju podcijenjena je ponajviše stoga što se sama interpretacija smatra nižim stupnjem razvoja teorije. Uobičajeni je stav, kao što navodi Eckstein (*ibid.*: 99): “Dok teorije ne mogu biti izvedene iz interpretacije slučajeva, interpretacije mogu i trebaju biti izvedene iz teorije”. Takav stav, međutim, zanemaruje ogroman doprinos koji interpretacija donosi time što apstraktne teorijske postavke ukorjenjuje i čini evidentnima u pojedinačnim slučajevima. Osim toga, primjenjujući teorijske postavke na određeni slučaj, disciplinarno-konfigurativne studije gotovo se neizostavno susreću s okolnostima u kojima se teorija pokazuje ili nedostatnom ili posve neprikladnom za interpretaciju razmatranog slučaja. “Popularna opaska kako su opažanja vođena teorijom ne znači i da su teorijom determinirana”, kao što primjećuju George i Bennet (2007: 20-21). “Kada istraživač studije slučaja pita sudionika ‘jeste li mislili na X kada ste učinili Y’ i dobije odgovor ‘ne, mislio sam na Z’, ako ranije nije pomišljao na Z kao relevantnu uzročnu varijablu, moguće je da raspolaže novom varijablom koja zahtjeva razmatranje” (*ibid.*: 20). Time interpretacija čini i povratni efekt na samu teoriju, ukazujući na područja koja teorija tek treba objasniti i formulirajući provizorna objašnjenja koja se mogu provjeriti naknadnim istraživanjima (Eckstein, 1975: 99-100).

Formulacija novih hipoteza

Za razliku od disciplinarno-konfigurativnih studija čija je uloga u formuliranju novih hipoteza utemeljena na pristupu *ad hoc*, istraživanja mogu biti dizajnirana upravo s ciljem otkrivanja novih odnosa među fenomenima. Studije slučaja imaju distinktivnu prednost baš u tom aspektu izgradnje teorije jer identifikacija no-

vih varijabli tipično zahtijeva induktivniji pristup određenom problemu. Često se oslanjajući na već postojeće baze podataka, statističke metode kojima se služe studije velikog broja slučajeva ne mogu identificirati one varijable koje se istraživači prethodno nisu dosjetili kodirati (George i Bennet, 2007: 21). Studije slučaja koje Eckstein (1975: 104) naziva heurističkima omogućuju pronalazak novih varijabli induktivno, detaljnim ispitivanjem pojedinog slučaja. Studije su slučaja pritom posebno pogodne za otkrivanje onih varijabli koje pomažu objasniti djelovanje uzročnih mehanizama prije nego uzročnih učinaka koji su u glavnom fokusu studija velikog broja slučajeva (George i Bennet, 2007: 21; Levy, 2008: 5-6). Kao što tvrdi i Yin (2007: 16), studija je slučaja najbolja za davanje odgovora na pitanja “kako” i “zašto” – pitanja koja su u samom središtu onih objašnjenja koja vode računa o djelovanju uzročnih mehanizama. Studija jednog slučaja naročito pomaže stvaranju novih hipoteza o djelovanju uzročnih mehanizama budući da dopušta usmjeravanje pozornosti na potencijalno velik broj intervenirajućih varijabli i na interakciju samih varijabli (George i Bennet, 2007: 21). Također, studija se jednog slučaja pokazuje kao iznimno pogodna, ako ne i neophodna, za formuliranje novih hipoteza kada je ukupni broj slučajeva na koji se teorija odnosi relativno mali. Naime, ako se testiranje može provesti samo na onim slučajevima koji nisu bili korišteni u razvoju teorije, upotreba studije jednog slučaja za generiranje novih hipoteza omogućava da se u kasnijim fazama istraživanja iste hipoteze testiraju na većem broju slučajeva i time uveća uvjerljivost dane teorije (Levy, 2008: 8).

Takav induktivni pristup krije i određene zamke. Eckstein (1975: 106-107) tako smatra da se, osim nade i pozornosti istraživača usmjerene na otkrivanje novih hipoteza, istraživački proces takvih studija ne mora mnogo razlikovati od konfigurativno-ideografskih. To otkrivanje novih hipoteza čini previše ovisnim o talentu pojedinog istraživača, a manje konzistentnim učinkom pažljivo dizajnirane studije. Heurističke studije stoga imaju najviše izgleda ako istražuju one slučajeve za koje se opravdano smatra da mogu pridonijeti izgradnji teorije. Vrlo često kriteriji selekcije uključuju devijantne ili odstupajuće slučajeve i u njihovoj identifikaciji dolazi do izražaja uloga statističkih metoda. Međutim, generiranje novih hipoteza ovisi o njihovom proučavanju utemeljenom upravo na studiji slučaja (George i Bennet, 2007: 21).

Ispitivanje uvjerljivosti hipoteza

Ispitivanje uvjerljivosti hipoteza svojevrsan je međukorak između formuliranja hipoteza i testiranja njihova važenja. Iako već i samo formuliranje hipoteza pretpostavlja određeni stupanj njihove uvjerljivosti, studije koje Eckstein (1975: 108) naziva sondirajućima (*plausibility probes*) uključuju pokušaj da se utvrdi je li uvjerljivost dovoljno velika kako bi opravdala vrijeme i trošak rigoroznijeg istraživanja

koje je potrebno za testiranje njihova važenja. Istraživanje uvjerljivosti minimalno “nastoji utvrditi je li određeni teorijski konstrukt uopće vrijedan razmatranja, tj. može li se pronaći njegov očit empirijski primjer” (*ibid.*: 109). Za tu su funkciju očigledno najpogodnije studije jednog slučaja. Mimo te minimalne funkcije istraživanje uvjerljivosti hipoteza može biti i neempirijsko i empirijsko. Neempirijsko istraživanje ispituje uvjerljivost teorije čisto misaonim putem – je li teorija logički izvedena iz premisa iz kojih su izvedene već važeće teorije ili je u suprotnosti s onima koje su se pokazale neadekvatnima, mogu li se njome zahvatiti i prednosti i nedostaci relevantnih hipoteza i je li u stanju povezati mnoštvo različitih, prethodno neobjašenih podataka (*ibid.*). Za Georgea i Benneta (2007: 167-170) važnost misaonog eksperimenta nije ograničena samo na sondirajuće studije. Metoda kontračinjenične (*counterfactual*) analize tako ulazi u okvire onih studija slučaja koje upotrebljavaju kontroliranu komparaciju kada istraživač uspoređuje povijesni slučaj s izmišljenim, hipotetskim slučajem ako se drugi ne može pronaći u empirijskom svijetu. Vrlo često kontračinjenična analiza čini sastavni dio i dopunu metoda analize jednog slučaja (*ibid.*: 184). Empirijsko pak istraživanje uvjerljivosti hipoteza ne mora nužno biti utemeljeno na studijama jednog slučaja. Dapače, Eckstein (1975: 110) smatra kako je nezanemariv broj komparativnih studija ispravnije smatrati sondirajućim studijama iako im je eksplicirani cilj ambiciozniji od pukog ispitivanja uvjerljivosti hipoteza. Međutim, studija je slučaja za tu svrhu jednako pogodna ili čak pogodnija, posebice uzimajući u obzir njezine relativno male troškove u odnosu na studije većeg broja slučajeva.

Testiranje hipoteza

Testiranje hipoteza shvaća se kao ključan aspekt izgradnje teorije te kao *raison d'être* “nove” komparativne politike (Mayer, 1989, prema Landman, 2008: 17). Dok se statističke studije velikog broja slučajeva, pa i studije manjeg broja slučajeva, uza sve nužne poteškoće i potreban oprez u njihovom provođenju, smatraju prirodnim odabirom za testiranje teorije, na studiju se jednog slučaja u pravilu gleda sa skepsom. Eckstein (1975: 117) tvrdi da je ta skepsa neopravdana ako se u svrhu testiranja koristi pažljivo odabrani slučaj koji se za razmatranu teoriju može smatrati krucijalnim. Štoviše, studije krucijalnih slučajeva mogu se pokazati ne samo kao jednako vrijedne komparativnim studijama većeg broja slučajeva, već su u stanju pružiti i najodlučniji tip dokaza za određenu teoriju. “Kod krucijalnog slučaja mora biti iznimno teško ili naprosto sitničavo odbaciti dokaz suprotan teoriji kao puku devijaciju... te jednako teško tvrditi da dokaz koji potvrđuje teoriju može isto tako izražavati neke druge pravilnosti” (*ibid.*: 118). Kako se takvi slučajevi u empirijskom svijetu rijetko pronalaze, Eckstein kao alternativu predlaže studije najvjerojatnijeg i najnevjerojatnijeg slučaja. Studije najvjerojatnijeg slučaja odno-

se se na one slučajeve kod kojih vrijednosti neovisnih varijabli snažno predviđaju određeni ishod ili pak ekstremne vrijednosti određenog ishoda. Kao takve, one su prikladne za opovrgavanje teorije jer logika nalaže da se, ako se ishod ne dogodi ni u tim slučajevima, teorija može izvjesno dovesti u sumnju. Studije najnevjerojatnijeg slučaja odnose se na one slučajeve kod kojih neovisne varijable slabo predviđaju pojavu određenog ishoda ili pak predviđaju male vrijednosti određenog ishoda. Kao takve, one su prikladne za potvrđivanje teorije jer logika nalaže da se, ako se ishod pojavljuje čak i u tim slučajevima, važenje teorije time izvjesno podupire.⁵ Ecksteinov entuzijazam u vezi s ulogom studije krucijalnih slučajeva u potvrđivanju i opovrgavanju teorija ipak bi trebalo ponešto ublažiti. Kao što primjećuje Gerring (2007a: 121), ako nismo skloni determinističkom shvaćanju zakonitosti u društvenim znanostima, metodološka privlačnost studije krucijalnih slučajeva za testiranje teorije znatno se umanjuje. U tom je smislu, premda počiva na donekle pogrešnoj definiciji, opravdana i prethodno spomenuta kritika studije jednog slučaja koju su iznijeli King, Keohane i Verba (1994: 210-212). Iz te perspektive studija krucijalnog slučaja može imati ograničeniju, iako i dalje važnu ulogu opovrgavanja rigidno postavljenih determinističkih teorija. Uz to treba imati na umu da je pitanje krucijalnosti određenog slučaja skoro uvijek pitanje stupnja (Gerring, 2007a: 120). Slučajevi mogu biti više ili manje krucijalni, stoga je i test koji postavljaju određenoj teoriji također pitanje stupnja. Ako i ne mogu definitivno opovrgnuti ili potvrditi teoriju, studije krucijalnih slučajeva mogu povećati ili umanjiti naše uvjerenje o njezinom važenju.

Osim pažljivo odabranog slučaja, u svrhu testiranja teorije studije se jednog slučaja oslanjaju i na drugačiji tip opažanja od studija većeg broja slučajeva. Collier, Brady i Seawright (2010: 184-196) stoga razlikuju opažanja uzročnih procesa (*causal-process observation*) na koja se oslanjaju studije slučaja od opažanja vrijednosti mjerljivih varijabli za svaki pojedini slučaj kojim se koriste statistička istraživanja te koja se odnose na redak u pravokutnom setu podataka (*data-set ob-*

⁵ Landmanov je tretman studija najnevjerojatnijeg slučaja stoga pogrešan. Tako on tvrdi kako “najnevjerojatnijim studijama pronalaze se zemlje u kojima se, kako kaže teorija, ishod najvjerojatnije neće pojaviti. Ako se ishod *ne* opazi, teorija je potvrđena” (Landman, 2008: 54, moj naglasak). Isto se pojavljuje u trećem engleskom izdanju: “Least likely studies... are carried out on a country where a particular theory suggests the outcome is not likely to occur (hence the term least likely). If the outcome is *not* observed, then the theory is confirmed, but if the outcome *is* observed, then the theory is infirmed” (Landman, 2003: 89, moj naglasak). Studije najnevjerojatnijeg slučaja jesu dizajnirane s namjerom potvrđivanja teorije, međutim njihova logika slijedi ono što se u literaturi često naziva “Sinatrinim zaključivanjem” – *if it can make it here, it can make it anywhere* (Levy, 2002, prema Gerring, 2007: 119). Potporu danoj teoriji u studijama najnevjerojatnijeg slučaja stoga osigurava pojava ishoda, a ne njegov izostanak (vidi i Gerring, 2007a: 116-119; 2007b: 233-237; George i Bennet, 2007: 120-123).

servation). Za razliku od Kinga, Keohanea i Verbe (1994), koji opažanja uzročnih procesa tretiraju samo kao dobrodošao način povećanja broja opažanja, dakle kao mjerilo primjereno statističkim istraživanjima, Collier, Brady i Seawright (2010: 184) tvrde kako opažanja uzročnih procesa omogućuju drugačiju vrstu uvida i daju nam informacije o kontekstu i mehanizmima. Kao takva, ona ne moraju nužno biti dio većeg, sistematiziranog seta podataka, već pružaju distinktivnu vrstu dokaza o važanju određene teorije.⁶ S obzirom na njihovu ulogu u testiranju teorije, Mahoney (2008: 125-131) razlikuje tri vrste opažanja uzročnih procesa: opažanje neovisne varijable, mehanizama ili popratnih ishoda. Opažanja neovisne varijable koriste se kod testiranja onih teorija koje predviđaju uzrok čije je samo postojanje upitno, opažanja mehanizama kod teorija koje nude očekivanja o intervenirajućim procesima putem kojih uzrok djeluje na ishod, dok su opažanja popratnih ishoda ključna za teorije koje pretpostavljaju ishode mimo onoga koji je od primarnog interesa, a koji bi morali biti prisutni ako postoji uzročna veza između neovisne i ovisne varijable (*ibid.*: 127). Dokazna snaga tih vrsta opažanja ne počiva na korelacijama varijabli, kao kod istraživanja velikog broja slučajeva, ni na kontroliranoj usporedbi, kao kod studija malog broja slučajeva. Ona proizlazi prvenstveno iz metoda analize pojedinačnog slučaja (*within-case analysis*), gdje i pojedinačna opažanja mogu pružiti snažan dokaz prilikom testiranja određene teorije (Collier, Brady i Seawright, 2010: 184-185; Mahoney, 2008: 131). Kao što naglašava Bennet (2010: 209): “sve informacije nisu od jednake važnosti... Nije važna količina dokaza, već njihov doprinos prilikom prosuđivanja alternativnih hipoteza.” Upravo stoga opažanja uzročnih procesa omogućavaju teorijsko zaključivanje i unutar granica koje postavljaju studije jednog slučaja.

Predviđanje

S obzirom na to da društvene znanosti nisu razumljene kao determinističke, predviđanje se prepoznaje kao najteži cilj komparativne politike te je među komparativistima danas mnogo manje zastupljeno nego ranije (Landman, 2008: 19). Postupak predviđanja “logički je nastavak testiranja hipoteza, tj. predviđanje ishoda u drugim zemljama na temelju poopćavanja iz početne komparacije ili iznošenje postavki o budućim političkim ishodima” (*ibid.*). Studije velikog broja slučajeva, s obzirom na njihovu pretpostavljenu prednost u testiranju teorija, stoga se nadaju i kao superiorne

⁶ U svojoj kratkoj i zanimljivoj demonstraciji različitih zaključaka do kojih mogu dovesti te dvije vrste opažanja Brady (2010) pokazuje kako, i u kontekstu onih područja istraživanja poput izbora koja su klasično naklonjena statističkim metodama, istraživanja utemeljena na opažanjima uzročnih procesa mogu ne samo dopuniti statistička istraživanja nego se i pokazati superiornijima. Vidi također Seawright (2010) za kritičku analizu rezultata statističkih studija u području istraživanja demokracije i ekonomskog rasta.

za predviđanje budućih ishoda. Ipak, i tada je predviđanje najčešće izraženo probabilističkim, a ne determinističkim jezikom. Studija se jednog slučaja najčešće ne uzima kao najpogodnija za predviđanje jer se drži kako su “zaključci koji se izvode iz studija jedne zemlje manje sigurni od zaključaka koji se izvode iz komparacija malog ili velikog broja zemalja” (*ibid.*: 53). Naravno, to se ne odnosi na predviđanja vezana uz sam razmatrani slučaj, koja mogu biti i preciznija i točnija od onih koja mogu ponuditi ostale vrste studija. Međutim, predviđanja izvedena iz studije jednog slučaja trebala bi se moći primijeniti i na ostale zemlje ako ju želimo smatrati komparativnom metodom (*ibid.*: 52-53). Prednosti su studija slučaja u mogućnosti otkrivanja kompleksnih uzročnih odnosa i kontekstualno relevantnih varijabli te one kao takve pogoduju formuliranju teorija srednjeg dometa. Studije slučaja možda ne mogu ponuditi stupanj općenitosti kakav pružaju studije većeg broja slučajeva, no predviđanja izvedena iz partikularnije važećih i kontingentnijih zaključaka kakve nude studije slučaja također imaju svoje prednosti. Balansiranja predviđanja omogućena teorijama srednjeg dometa mogu se pokazati i relevantnijima za praktične političke svrhe (George i Bennet, 2007: 7-8, 22).

Zaključak

S obzirom na učestalost korištenja u društvenim znanostima u posljednjim desetljećima, empirijska su istraživanja koja upotrebljavaju statističke metode i formalne modele donekle potisnula dominantan status koji je dotada zauzimala studija slučaja. Usporedno s porastom broja statističkih istraživanja, metodološko je favoriziranje kvantitativnih metoda studiju slučaja nerijetko kvalificiralo kao nepouzdanu, mahom deskriptivnu metodu kojom se teško mogu doseći teorijski relevantni zaključci o predmetu istraživanja. Taj trend posebno je izražen u komparativnoj politici. Favoriziranje studija velikog broja slučajeva u komparativnoj je politici donekle opravdano proliferacijom političkih jedinica i “širenjem spektra političkih sistema” te posljedičnom potrebom za globalnim i regionalnim usporedbama (Braubanti, 1968, prema Sartori, 1970: 1034). Štoviše, potreba za globalnim studijama u komparativnoj je politici i metodološki uvjetovana. Kako ističe Sartori (1970: 1035), “ako je komparativna politika zamišljena kao kontrolna metoda, tada njezini zaključci moraju biti provjereni na ‘svim slučajevima’ te njezin poduhvat stoga u načelu mora biti globalan”. Specifičnost i važnost komparativne politike očituje se, dakle, u sistematskom testiranju hipoteza i zakona na onolikom broju slučajeva koliko je to realno moguće postići. Čini se da studija jednog slučaja, kojoj nedostaje čak i pandan za usporedbu, tu nema baš mnogo toga za ponuditi. Takav je razvoj studiju slučaja doveo do izrazito paradoksalnog položaja u komparativnoj politici. Premda se ta metoda i dalje često i rado upotrebljava, njezini se teorijski dosezi nerijetko podejenuju, a istraživače koji se koriste njome stavlja se u defenzivan polo-

žaj i oni se moraju opravdavati kako to ne rade “iz razloga što ne znaju bolje ili što su ‘novinari bez rokova’” (Bennet i Elman, 2006: 458).

Favoriziranje studija velikog broja slučajeva i kvantitativnih metoda analize, međutim, za studiju su slučaja imali i pozitivne učinke. Učestale kritike i nametanje kvantitativnog pristupa dovele su, naime, i do veće metodološke osviještenosti te revitaliziranog interesa za kvalitativne metode koji se reflektira u nizu novih monografija i članaka u znanstvenim časopisima, većem broju panela na znanstvenim konferencijama i kolegija na sveučilišnim dodiplomskim i poslijediplomskim studijima te prominentnosti sekcija nacionalnih i međunarodnih politoloških udruženja posvećenih upravo kvalitativnim metodama (*ibid.*: 455-456; Levy, 2008: 1). Potreba da ju se oslobodi optužbi za “slobodnu formu istraživanja gdje sve prolazi” (Maoz, 2002, prema Levy, 2008: 2), rezultirala je i nastojanjima za preciznijim definicijskim odrednicama studije slučaja i reevaluacijom njezinog doprinosa različitim aspektima izgradnje teorije. Razmatranje studije slučaja kao one vrste studije u kojoj se na slučaj gleda kao na jedinicu teorijski definiranog fenomena, odnosno kategorije pojava, i čija je svrha razumijevanje šire kategorije sličnih jedinica (Gerring, 2004; 2007a; George i Bennet, 2007) pomiče fokus sa studije slučaja kao primarno deskriptivne metode te ističe njezinu ulogu u generiranju poopćivih spoznaja o empirijskom svijetu. Studija se slučaja, dakle, u novije vrijeme dominantno definicijski određuje njezinim doprinosom izgradnji teorije. Istodobno je reevaluacija njezinih specifičnih prednosti i nedostataka u razvoju teorije dovela do metodološki osvještenije uporabe studije slučaja u komparativnim istraživanjima. S jedne strane, isticanje testiranja hipoteza kao one etape razvoja teorije koja čini razdjelnicu između stare i nove komparativne politike ustupilo je mjesto revaloriziranju ostalih etapa razvoja teorije. Ciljevi komparativnog istraživanja nisu ograničeni na testiranje hipoteza, a studija je slučaja za ostale ciljeve – poput opisa, klasifikacije, interpretacije te formulacije i ispitivanja valjanosti novih hipoteza – u mnogočemu zahvalnija od studija velikog broja slučajeva. S druge strane, studija se slučaja određivanjem jasnih kriterija selekcije pojedinih slučajeva te rafiniranijim metodama analize unutar samog slučaja pokazuje i legitimnim izborom za ona istraživanja koja smjeraju testiranju teorije te predviđanju budućih ishoda, dakle, onim aspektima izgradnje teorije koji su se smatrali isključivom domenom studija velikog broja slučajeva.

Ako je studiju slučaja dugo obilježavao paradoks da se, bez obzira na učestalost korištenja u empirijskim istraživanjima, njezin teorijski doprinos redovito podcjenjivao, taj je paradoksalni status razriješen još jednim paradoksom. Naime, sve veći udio studija velikog broja slučajeva u empirijskim istraživanjima te pokušaj nametanja standarda izvedenih iz kvantitativnih i na kvalitativne metode rezultirali su neočekivanom renesansom studije slučaja. Nasuprot prihvaćanju mjesta u roptarnici znanstvene povijesti ili preuzimanju teško prikladnih normi kvantitativnih

istraživanja, studija je slučaja redefinirala svoju ulogu u društvenim znanostima. U tom je redefiniranju, paradoksalno, studiji slučaja metodološki pogodovala upravo prevlast kvantitativnog idioma te su danas ponajbolja istraživanja koja se koriste studijom slučaja metodološki osvještenija i teorijski eksplicitnije oblikovana nego prije.

LITERATURA

- Bennet, Andrew. 2010. Process Tracing and Causal Inference, u: Brady, H. E. i Collier, D. (ur.): *Rethinking Social Inquiry: Diverse Tools, Shared Standards*, Rowman & Littlefield, Plymouth: 207-219.
- Bennet, Andrew i Elman, Colin. 2006. Qualitative Research: Recent Developments in Case Study Methods, *Annual Review of Political Science* (9): 455-476.
- Beyme, Klaus von. 2013. Evolucija komparativne politike, u: Caramani, D. (ur.): *Komparativna politika*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb.
- Blatter, Joachim i Haverland, Markus. 2012. *Designing Case Studies: Explanatory Approaches in Small-N Research*, Palgrave Macmillan, New York.
- Brady, Henry E. 2010. Data-Set Observation versus Causal-Process Observations: The 2000 U.S. Presidential Elections, u: Brady, H. E. i Collier, D. (ur.): *Rethinking Social Inquiry: Diverse Tools, Shared Standards*, Rowman & Littlefield, Plymouth: 237-242.
- Collier, David, Brady, Henry E. i Seawright, Jason. 2010. Sources of Leverage in Causal Inference: Toward an Alternative View of Methodology, u: Brady, H. E. i Collier, D. (ur.): *Rethinking Social Inquiry: Diverse Tools, Shared Standards*, Rowman & Littlefield, Plymouth: 161-199.
- Eckstein, Harry. 1975. Case Study and Theory in Political Science, u: Greenstein, F. I. i Polsby, N. W. (ur.): *Handbook of Political Science*, Addison-Wesley, Reading: 79-137.
- Finer, Samuel E. 1997. *The History of Government from the Earliest Times*, Oxford University Press, Oxford.
- Geddes, Barbara. 2003. *Paradigms and Sand Castles: Theory Building and Research Design in Comparative Politics*, The University of Michigan Press, Ann Arbor.
- George, Alexander L. i Bennet, Andrew. 2007. *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*, MIT Press, Cambridge i London.
- Gerring, John. 2004. What is a Case Study and What Is It Good for?, *American Political Science Review* (98), 2: 341-354.
- Gerring, John. 2007a. *Case Studies Research: Principles and Practices*, Cambridge University Press, Cambridge.

- Gerring, John. 2007b. Is There a (Viable) Crucial-Case Method?, *Comparative Political Studies* (40), 3: 231-253.
- Goertz, Gary i Mahoney, James. 2012. *A Tale of Two Cultures: Qualitative and Quantitative Research in the Social Sciences*, Princeton University Press, Princeton i Oxford.
- King, Gary, Keohane, Robert O. i Verba, Sidney. 1994. *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*, Princeton University Press, Princeton.
- Landman, Todd. 2003. *Issues and Methods in Comparative Politics: An Introduction*, Routledge, New York i London.
- Landman, Todd. 2008. *Teme i metode u komparativnoj politici: uvod*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb.
- Levy, Jack S. 2008. Case Studies: Types, Designs, and Logics of Inference, *Conflict Management and Peace Science* (25), 1: 1-18.
- Lijphart, Arend. 1971. Comparative Politics and Comparative Method, *The American Political Science Review* (65), 3: 682-693.
- Mahoney, James. 2010. After KKV: The New Methodology of Qualitative Research, *World Politics* (62), 1: 120-147.
- Rueschemeyer, Dietrich, Stephens, Evelyne H. i Stephens, John D. 1992. *Capitalist Development and Democracy*, Polity Press, Cambridge.
- Sartori, Giovanni. 1970. Concept Misformation in Comparative Politics, *The American Political Science Review* (64), 4: 1033-1053.
- Seawright, Jason. 2010. Regression-Based Inference: A Case Study in Failed Causal Assessment, u: Brady, H. E. i Collier, D. (ur.): *Rethinking Social Inquiry: Diverse Tools, Shared Standards*, Rowman & Littlefield, Plymouth: 247-271.
- Yin, Robert K. 2007. *Studija slučaja: dizajn i metode*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb.

Nikolina Jožanc

CASE STUDY IN COMPARATIVE POLITICS

Summary

Paradoxical status of case studies in social sciences is particularly evident in comparative politics, where theoretical relevance of a case study method is repeatedly undermined despite the overwhelming amount of empirical research that employs it. For this reason, the paper explores under which conditions a single case study can be defined as a method of comparative politics, as well as its specific strengths and weaknesses for theory development in compara-

tive politics. The first part of the paper tries to clarify definitional disputes which contribute to unjustifiable dismissals of case study as a comparative method. The second part examines in more detail the potential contribution of case studies in accomplishing the goals of comparative research. Arguments put forward in both parts of the paper point to positive evaluation of case study as a legitimate method of comparative politics.

Keywords: Case Study, Comparative Politics, Qualitative Methods, Research Goals, Theory Building

Kontakt: **Nikolina Jožanc**, Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Lepušićeva 6, 10 000 Zagreb. E-mail: nikolinajozanc@gmail.com